

OPONENTSKÝ POSUDOK

na habilitačnú prácu JUDr. PhDr. Lucie Mokrej, PhD. „Občianstvo Európskej únie – základné subjektívne verejné právo“, EURO-PROFI, s.r.o. 2013, 208 strán.

Predložená habilitačná práca je venovaná aktuálnej problematike občianstva Európskej únie (ďalej len EÚ). Názov práce naznačuje, že autorka anticipuje občianstvo EÚ ako základné subjektívne verejné právo, i keď sa k teoretickej charakteristike tohto práva v práci bližšie nevyjadruje.

Autorka rozčlenila spracovanú problematiku do úvodu, piatich kapitol, záveru, pripojila literatúru, anglický obsah resp. anotáciu a osobnostný profil.

V Úvode autorka objasnila vlastné prístupy k spracovaniu tématiky, ktorá je obsahom habilitačnej práce a zámer prezentovať *„výsledky výskumu predovšetkým v oblasti občianskych a politických práv občanov Európskej únie v nadväznosti na plnenie medzinárodnoprávných záväzkov jednotlivých členských štátov únie ...“*. Postupovala pritom *„od teoretického a všeobecného východiskového základu vzťahu občana a štátu v medzinárodnom práve, cez materiálne a formálne podmienky občianstva v EÚ, až po jeho konkrétny obsah, tak v zakladajúcich zmluvách, ako aj v Charte základných práv EÚ.“* Cieľom autorky bolo, ako uvádza, aj *„poukázať na medzery, ktoré vznikajú pri uplatňovaní predovšetkým práv vyplývajúcich z občianstva Európskej únie v praxi a rozhodovacej činnosti súdnych orgánov“*. Uvedeným zámerom podriadila autorka systematiku práce a obvyklé metódy spracovania.

Obsah prvej kapitoly *Inštitút občianstva v medzinárodnom práve* – zahŕňa v podkapitolách stručný historický vývoj tohto inštitútu, vymedzenie pojmu štátneho občianstva, štátnej príslušnosti a národnosti, vzťah občana a štátu, medzinárodnoprávnu úpravu apolitizmu a bipolitizmu a princípy štátneho občianstva. Autorka zdôrazňuje význam medzinárodného práva pre definovanie štátneho občianstva, ktorého udelenie zostáva vecou vnútornej právomoci štátov s výhradou plnenia ich medzinárodnoprávných záväzkov. V podkapitole o vymedzení pojmu štátneho občianstva autorka na základe rozsudku Medzinárodného súdneho dvora (ďalej MSD) vo veci Lichtenštajnsko v. Guatemala (prípado Nottebohm) zo 6.4.1955 striktne tvrdí, že MSD *„nastavil vychádzajúci bod, ktorý musí byť splnený, aby sa základné znaky občianstva mohli naplniť“*. Uvedený rozsudok však nebol rozhodnutím o definícii štátneho občianstva. MSD sa v ňom prioritne zaoberal otázkou, či naturalizácia udelená Nottebohmovi v Lichtenštajnsku môže byť dostatočným titulom na vykonávanie jeho diplomatickej ochrany vo vzťahu ku Guatemale a dôvodom reštitučnej a kompenzačnej žaloby, t.j. posudzoval

medzinárodnoprávne účinky naturalizácie. Teória „genuine link“ bola v právnej teórii aj praxi konfrontovaná aj s inými názormi a rozhodnutiami medzinárodných inštitúcií, ktoré odmietli jej všeobecné aplikovanie na otázky štátneho občianstva (napr. americko-talianska zmierovacia komisia v rozhodnutí vo veci Flegenheimer z 20.9.1958). Je všeobecne známe, že pri udeľovaní štátneho občianstva vychádzajú štáty z rôznych, často kombinovaných, kritérií a súčasne medzinárodné právo a právo Európskej únie výrazne ovplyvnili vývoj tejto problematiky .

Autorka sa podrobnejšie zaoberá inštitútmi apolitizmu a bipolitizmu z aspektov ich medzinárodnoprávnej regulácie, o.i. rozborom Dohovoru o znižovaní počtu osôb bez štátnej príslušnosti a utečencov. Konfrontuje medzinárodnoprávnu úpravu s vnútroštátnou legislatívou štátov a aplikačnou praxou. Túto časť práce vhodne dopĺňa judikátmi Európskeho súdu pre ľudské práva.

V časti 1.4. uvádza autorka princípy štátneho občianstva, ktoré považuje za „*východiskové body, ktoré určujú limity v rámci ktorých má byť prijatá a následne aplikovaná národná legislatíva*“. Zostáva však nevysvetlené jej tvrdenie, že „*takto vytvorené princípy sú od ich prijatia všeobecne uznávané a aplikované, najmä preto, že sumarizujú základné zásady, ktoré sú obsiahnuté v predchádzajúcich medzinárodných právnych aktoch zaoberajúcich sa inštitútom občianstva*“, keďže ďalej konštatuje, že „*nejde o zásady, teda o arbitrárne záväzné limity, ale o princípy, v súlade s ktorými musí byť príslušná legislatíva*“. Uzatvára, že „*aj v tejto oblasti sa tak vytvára priestor na oddelenie princíпов a zásad, teda dodržiavanie pravidla, že princípy je potrebné dodržiavať a zásady aplikovať*“. Domnievam sa, že zložitá problematika princíпов a zásad v medzinárodnom práve v kontexte so štátnym občianstvom by vyžadovala hlbšiu úvahu.

V druhej kapitole – *Medzinárodné právo a právna úprava štátneho občianstva* – uvádza autorka s nepresnosťami pramene medzinárodného práva, ktoré sa týkajú o.i. aj úpravy štátneho občianstva (Medzinárodné pakty boli prijaté 16.12.1966 a uverejnené pod č. 120/1976 Zb.). Aplikáciu Európskeho dohovoru (RE) o občianstve z roku 1997 ilustruje aktuálnym judikátom Európskeho súdu pre ľudské práva (Fehér a Dolník v. SR) na pozadí ústavnej úpravy SR . V tejto časti však chýba analýza Európskeho dohovoru (RE) o zabránení bezdomovectva pri sukcesii štátov z 19.5.2006. V časti o nadobudnutí štátneho občianstva zamieňa pôvodné a odvodené spôsoby nadobúdania štátneho občianstva.

Občianstvu Európskej únie sú venované tretia a štvrtá kapitola o formálnych a materiálnych základoch občianstva EÚ a o jeho obsahu. Autorka v nich fundovane objasnila základy vzniku inštitútu občianstva Únie v kontexte so zahrnutím základných ľudských práv a slobôd do všeobecných zásad práva Spoločenstva a s doktrínou Súdneho dvora (ďalej SD). V časti o právnych prameňoch ľudských práv v EÚ sa javí jej tvrdenie, že „*normy medzinárodného verejného práva, ktoré síce nie sú súčasťou európskeho práva, avšak EÚ sa nimi riadi pri realizácii svojich politík a sú inšpiráciou SD pri jeho rozhodovacej činnosti...*“ (s.96) nekonzistentné s ďalšími

pasážami práce, v ktorých uvažuje o prameňoch ľudských práv v práve EÚ (s. 102, 108, 110 a 113) a o vzťahu k normám medzinárodného práva, o.i. k jednej zo všeobecných zásad medzinárodného práva – rešpektovanie a ochrana ľudských práv, na ktoré sa odvoláva aj Zmluva o EÚ. Navyše Charta základných práv EÚ (ďalej len Charta ZP) v článku 53 stanoví úroveň ochrany ľudských práv o.i. aj odkazom na medzinárodné právo a ustanovenia medzinárodných zmlúv, ktorými sú viazané členské štáty a Únia (výkladové pravidlá výslovne uvádzajú Európsky dohovor o ochrane ľudských práv a základných slobôd, Európsky dohovor o ľudských právach a biomedicíne, Chartu základných sociálnych práv pracovníkov Spoločenstva, Európsku sociálnu chartu (aj revidovanú), Ženevský protokol o postavení utečencov, Dohovor o právach dieťaťa, Dohovor o boji proti korupcii). Z toho vyplýva, že SD aplikuje nielen právo EÚ, ale aj relevantné normy medzinárodného práva, ktoré sú obsiahnuté v primárnom práve EÚ a v ustanoveniach Charty.

Vo štvrtej kapitole sú dôkladne rozpracované otázky legitimacy Únie, *obsahu štátneho občianstva a občianstva Únie* a osobitne jednotlivých práv občanov EÚ vyplývajúcich z ustanovení Zmluvy o fungovaní EÚ a judikátov SD. Autorka ich analyzuje s cieľom dokumentovať vývoj interpretačnej doktríny. Osobitnú pozornosť venuje v tejto časti podmienkam uplatňovania nového práva občanov EÚ – práva občianskej iniciatívy, jeho úprave v nariadeniach Európskeho parlamentu a Rady a prehľadu o relevantných iniciatívach v posledných dvoch rokoch.

V nadväznosti na práva priznané občanom EÚ v zmluvách o EÚ, skúmala autorka v časti 4.2. obsah práv občanov EÚ, ktoré zakotvuje Charta ZP, konkrétne realizáciu volebného práva, práva na dobrú správu vecí verejných s náležitou reflexiou v judikatúre SD, petičného práva, práva na slobodný pohyb a pobyt na území členských štátov, práva na poskytnutie diplomatickej a konzulárnej ochrany orgánmi ktoréhokoľvek členského štátu za rovnakých podmienok ako štátnym príslušníkom tohto štátu, ak sa občan nachádza na území tretej krajiny, v ktorej nemá zastúpenie členský štát jeho štátnej príslušnosti.

Pozitívne hodnotím zámer autorky formulovať právo na dobrú správu vecí verejných na základe zásad právneho štátu, demokracie, pomocou Kódexov o pravidlách dobrej správy a o otvorenej, nezávislej a efektívnej európskej administratíve, doplnené judikátmi SD. V tejto súvislosti sa autorka detailne zaoberala právom na prístup k dokumentom inštitúcií, orgánov, úradov a agentúr Únie, právom podať sťažnosť európskemu ombudsmanovi na nesprávny úradný postup inštitúcií, úradov a agentúr, s výnimkou SD a petičným právom vo vzťahu k Európskemu parlamentu. Ide o práva, ktoré posilňujú legitimitu inštitúcií Únie za predpokladu, že funguje ich praktické uplatňovanie.

V poslednej piatej kapitole – *Praktické súvislosti implementácie občianstva EÚ* - autorka sumarizovala na základe hodnotiacej správy Európskej komisie o stave občianstva za rok 2010 najzávažnejšie problémy z praktickej realizácie práv občanov

Únie. Kvalitu „euroobčianstva“ dokumentovala na petíciách, ktoré občania Únie predložili Európskemu parlamentu. Táto časť je cennou reflexiou práva a reality, pretože vystihuje slabé stránky fungovania EÚ a naznačuje možnosti ako odstrániť prekážky uplatňovania práv občanov Únie a splniť hlavný cieľ – priblížiť Úniu k občanom. Zložitosť tohto procesu sa podarilo autorke ukázať na rozsiahlych návrhoch Komuniké, ktorými Komisia reagovala na aplikačnú prax.

Autorka už v závere tejto časti práce oprávnené konštatuje, že *„efektívne uplatňovanie práv občanov Únie tak závisí nielen od perfektnej právnej úpravy, ale predovšetkým od materiálnych podmienok spoločnosti, konkrétne v jednotlivých členských štátoch Európskej únie“*. Nepochybne sa na prekážkach uplatňovania práv občanov Únie v členských štátoch výrazne podieľa nesprávne implementovaná únijská úprava v členských štátoch a osobitne jej výklad v aplikačnej praxi. I keď v súčasnosti sa vrcholné inštitúcie Únie prioritne orientujú na riešenie ekonomických problémov, pre imidž Únie je rovnako dôležité zabezpečiť uplatňovanie práv priznaných občanom EÚ. Nakoniec v tejto časti autorka charakterizovala dva celoeurópske projekty zamerané na problematiku občianstva a súvisiacich aplikačných problémov: European Observatory on Citizenship a DJ Justice project: Nedobrovoľná strata európskeho občianstva: výmena skúseností a identifikácia zásad pre Európu.

V Závere práce autorka sumarizovala výsledky realizovaného výskumu o formálnom a kvalitatívnom aplikovaní medzinárodnoprávných noriem v rámci štátneho občianstva v troch oblastiach:

- 1) Existencia osôb bez štátnej príslušnosti a právna ochrana ich postavenia a identifikácie v spoločnosti
- 2) Existencia občanov s dvojitém alebo viacnásobným občianstvom a konflikt právnych poriadkov krajín z hľadiska medzinárodného práva
- 3) Existencia nadnárodného občianstva a jeho aplikácia z pohľadu občianstva Európskej únie.

Občianstvo Únie charakterizovala ako nový inštitút a zároveň jeden zo základných prostriedkov na dosiahnutie legitimacy integračného procesu posilnením účasti občanov na fungovaní Únie a na vytvorenie európskej identity a príslušnosti občanov k Únii. Zreteľne formulovala pozitívne a negatívne stránky občianstva EÚ vo vzťahu k individuálnemu využívaniu jednotlivých práv občanov a akcentovala potrebu *„stabilizovať systém, vytvoriť efektívnu a včasnú ochranu ľudských a občianskych práv v Únii ... odstrániť existujúce prekážky...“* v súlade so zámermi Komisie v Európskom roku občianstva (1913). Autorka uvádza odporúčania, ktoré vyplynuli z realizovaného výskumu, najmä *posilnenie kompetencií existujúcej inštitucionálnej štruktúry EÚ (napr. formou nového protokolu alebo pri najbližšom rozšírení Únie, prísnejšie vyvodzovanie zodpovednosti voči členským štátom, ktorých orgány porušujú alebo nesprávne aplikujú európske normy* a pod. Správne konštatuje, že

k efektívnemu uplatňovaniu práv občanov musia prispievať všetci aktéri v rámci EÚ, vrátane občianskej spoločnosti a záujmových organizácií.

Autorka sa v práci bližšie nevyjadrovala k vymedzeniu niektorých základných pojmov – európske právo, právo EÚ, kategória osôb, ktoré uplatňujú práva z občianstva EÚ, klasifikácia práv občanov Únie a ich vzťah k ostatným ľudským právam zakotveným v Charte ZP, preto v nej absentuje didaktický aspekt.

Z hľadiska formálneho sa nachádza v texte veľa zbytočných preklepov a formálnych chýb (s. 14,71,91,104,135,176). Na vecné nesprávnosti som upozornila v relevantných častiach práce. Medzi literárnymi prameňmi chýbajú niektoré novšie dostupné odborné publikácie a štúdie slovenských teoretikov – internacionalistov, venované otázkam práv vyplývajúcich z občianstva EÚ.

Termín „európske právo“ použitý autorkou na viacerých miestach textu vyvoláva konotácie nad rámec EÚ, i keď ho pravdepodobne používa ako synonymum s právom EÚ. **K pojmom subjektívne verejné právo, vzťah medzinárodného práva a práva Únie by sa mohla autorka vyjadriť v procese obhajoby. V rozprave by mala autorka zaujať aj stanovisko k otázke nástrojov zabezpečenia efektívnej ochrany práv vyplývajúcich z občianstva Únie na základe ustanovení Zmluvy o fungovaní EÚ a mechanizmu ochrany ďalších ľudských práv a základných slobôd zakotvených v Charte ZP.**

Predloženou habilitačnou prácou autorka preukázala odborné zvládnutie náročnej problematiky občianstva Európskej Únie adekvátne súčasnému stavu jej rozvoja v práve EÚ. Napriek vyššie uvedeným pripomienkam habilitačná práca spĺňa požiadavky kladené na úroveň habilitačných prác v odbore medzinárodného práva.

Bratislava 16. júla 2013.

prof. JUDr. Viera Strážnická, CSc.

Doc. JUDr. František Poredoš, CSc.
Katolícka Univerzita v Ružomberku, Právnický inštitút, Katedra práva
Člen pléna Medzinárodného arbitrážneho súdu ICC v Paríži
Člen Legislatívnej rady vlády Slovenskej republiky

Justičná 9, 811 07 Bratislava

O p o n e n t s k ý p o s u d o k

na habilitačnú prácu JUDr. PhDr. Lucie Mokrej, PhD. „Občianstvo Európskej únie - Základné subjektívne verejné právo“.

Oponent už jeden posudok (negatívny) podal vo februári t. r. Pri opätovnom posúdení sa zamerlal na vytknuté nedostatky, ale aj celkove zhodnotil „II. doplnené a prepracované vydanie“ habilitačnej práce.

Práca je z vedného odboru medzinárodné právo. Inštitút občianstva EÚ je potrebné skúmať zvlášť v takomto prípade v prvom rade z medzinárodnoprávných aspektov v nadväznosti na európske právo a právo EÚ a v prípade potreby so spätnou väzbou na medzinárodné právo. Z pohľadu medzinárodného práva je veľmi dôležitý dopad na tretie subjekty (predovšetkým na štáty ako subjekty medzinárodného práva mimo priestoru EÚ, t.j. cca do 170 štátov). To je čistá medzinárodnoprávna sféra. Tu sa dá hodnotiť v plnej miere medzinárodnoprávny dopad a reálnosť inštitútu občianstva Únie. Samozrejme je tu aj otázka diplomatickej a konzulárnej ochrany (ako typický medzinárodnoprávneho inštitútu) poskytnutej členským štátom EÚ svojmu štátnemu občanovi na území iného členského štátu. Aj existujúci stav je z hľadiska medzinárodného práva poučný.

Je nepostačujúce medzinárodnoprávnu časť („Medzinárodné právo a právna úprava občianstva“) pokryť len dokumentami a učebnicami slovenských a českých autorov. Aj jej úroveň je potom taká – učebnicová. V zahraničnej odbornej literatúre je k uvedenej téme veľké množstvo literatúry. Aspoň uvedenie časti z nej, predovšetkým novej, je nevyhnutné v práci tohto druhu.

Genéza problematiky práce a odpovedí na otázky s tým súvisiace je v charakteristike subjektivity EÚ a jej zaradení. Druh medzinárodnoprávnej subjektivity EÚ mohol byť pre autorku návod na správnu analýzu skúmaných inštitútov z pohľadu medzinárodného práva. Lebo len tento pohľad je relevantný a ostatné aspekty pri písaní práce mali byť len podporné. Veda európskeho práva je len vo vývoji, nemôže ani nebude môcť ignorovať medzinárodné právo.

Kľúčovou kapitolou práce je kapitola 4 „Občianstvo EÚ a jeho obsah“. Je samozrejmé, že v práci tohto druhu bolo potrebné jednotlivé inštitúty analyzovať. To aj autorka spravila (Aktívne a pasívne volebné právo do Európskeho parlamentu, Petičné právo k Európskemu parlamentu, Aktívne a pasívne komunálne volebné právo, Sloboda pohybu na území členských štátov). Predovšetkým prvé tri podkapitoly nemajú takmer nič spoločné s medzinárodným právom.

Oponent je nútený opäť konštatovať, že z pohľadu medzinárodného práva sú kľúčové dva inštitúty: Inštitút diplomatickej ochrany a inštitút konzulárnej ochrany. Tieto sú kľúčové pri dokumentácii, rozobraní a vyhodnotení ako sa z pohľadu medzinárodného práva inštitút občianstva EÚ uplatnil. V tejto kapitole venuje autorka týmto inštitútom opätovne dve (!) strany bez

teoretického základu (text je čiastočne modifikovaný v porovnaní s predchádzajúcou predloženou prácou). Je bez akéhokoľvek teoretického základu, len na základe citácie dokumentov. Uchádzačka problematiku doplnila v kapitole „Charta základných práv EÚ a práva občanov EÚ“, a to v rozsahu jednej strany, a to na úrovni veľmi stručnej úradnej inštrukčie pre konzulárne úrady. Uvedené je veľmi úsporné nielen rozsahom ale aj teoreticky. Tiež bez uvedenia praxe štátov, čo je *condicio sine qua non* pre závery, či sa napĺňa občianstvo Únie v medzinárodnom práve alebo či ide o mŕtvu alebo čiastočne mŕtvu literu medzinárodnej zmluvy.

Čo sa týka klasického štátneho občianstva, oponent habilitantke v pôvodnom posudku vytkol, že sa venovala Európskemu dohovoru o občianstve z roku 1997 v štyroch vetách. Túto časť práce autorka rozšírila. Nemá však teoretickú hodnotu. Sama uchádzačka uvádza, že „táto časť bola spracovaná na základe oficiálneho jazykového prekladu Európskeho dohovoru o občianstve, zverejnenom v Slovenskej republike pod č. 418/2000 Z.z.“. Ďalej je tu uvedené uznesenie Ústavného súdu SR a dvakrát sú citované web stránky, teda opätovne nijaká odborná literatúra.

Veľmi citlivú otázku bipolitizmu slovensko-maďarského uvádza na kauze Fehér – Dolník proti Slovenskej republike a rozhodnutie ESĽP. Aj tomuto venuje v práci cca pol strany bez teoretického zovšeobecnenia a bez odporúčaní pre prax (*de lege ferenda*).

V práci je v neprimeranom rozsahu zastúpené ústavné právo.

Oponent musí konštatovať, že habilitantka ignorovala zahraničnú literatúru a odbornú literatúru všeobecne. Neprimerane sú citované dokumenty a učebnice, proti čomu sa bojuje už pri diplomových prácach. V práci tohto druhu je výslovnou povinnosťou habilitanta prezentovať aj zahraničnú literatúru, predovšetkým novšiu.

Už v oponentskom posudku z februára 2013 som uviedol, že v práci ako aj v závere je dôležité vyhodnotenie, či sa inštitút občianstva Únie v medzinárodnom práve ujal a či ho medzinárodné právo a predovšetkým štáty rešpektujú, a to ako v priestore EÚ, tak aj mimo neho. Tento cieľ mohla dosiahnuť o .i. aj skúmaním praxe štátov pri zastupovaní, resp. poskytovaní diplomatickej ochrany a častejšie poskytovanej konzulárnej ochrany a pomoci členským štátom EÚ štátnemu občanovi iného členského štátu EÚ na území tretieho štátu, kde nie je diplomatická misia alebo konzulárny úrad štátu, ktorého je občanom. Takáto štatistika a závery z nej vyvedené aspoň na reprezentatívnej vzorke štátov, by boli prínosom pre vedu medzinárodného práva. Oponent pritom dal autorke v prvom posudku metodologický i vecný návod ako tohto cieľa dosiahnuť. Habilitantka opäť tento kľúčový prístup odignorovala. Alebo vzhľadom na to, že podľa vedomostí oponenta v oblasti medzinárodného práva nikdy nepôsobila ani pedagogicky, či vedecky alebo v praxi, nebola schopná tento inštitút analyzovať, vyhodnotiť a zovšeobecniť.

Aj z uvedeného vyplýva (ako som už uviedol aj v predchádzajúcom posudku), že vzhľadom na absenciu systémového internacionalistického prístupu sa tiež nemohla habilitantka vyjadriť k zaradeniu (alebo nezaradeniu) inštitútu občianstva Únie do systému inštitútov medzinárodného práva.

Z á v e r: Predložená habilitačná práca n e z o d p o v e d á kritériám kladeným na práce tohto druhu vo všeobecnosti a z vedného odboru medzinárodné právo obzvlášť.

Z vyššie uvedených dôvodov j u n e o d p o r ú č a m pripustiť k obhajobe.

Bratislava, september 2013

Doc. JUDr. František Poredoš ,CSc.
o p o n e n t

Paneurópska vysoká škola

Fakulta práva

Doc. JUDr. Katarína Chovancová, PhD., LL.M.

Ústav medzinárodného a európskeho práva, Fakulta práva, Paneurópska vysoká škola

Členka The Congress of Fellows of the Center for International Legal Studies /Salzburg, Austria/

Členka České společnosti pro mezinárodní právo

POSUDOK **oponenta habilitačnej práce**

na habilitačnú prácu JUDr. PhDr. Lucie Mokrej, PhD. s názvom „Občianstvo Európskej únie – Základné subjektívne verejné právo.“

Vzhľadom na to, že predkladaný posudok je už druhým posudkom /prvý negatívny posudok na habilitačnú prácu v pôvodnej verzii predložil oponent v marci 2013/, oponent sa sústreďí v predkladanom posudku len na zhodnotenie zapracovania pripomienok, obsiahnutých v prvom posudku, ako aj na celkové zhodnotenie kvality druhého doplneného a prepracovaného vydania predkladanej habilitačnej práce.

V porovnaní s habilitačnou prácou č.1 JUDr. PhDr. Lucie Mokrej, PhD. /ďalej len „habilitantka“, alebo „autorka“, ktorá na jar t.r. v jej habilitačnom konaní v odbore 3.4.8 **medzinárodné právo** predstavovala miniatúrnu monografiu formátu A5 v rozsahu 136 strán vrátane mimoriadne krátkeho bibliografického zoznamu, pozostávajúceho z 36 prameňov, zoznamu použitých právnych predpisov a citovaných judikátov, uvedených väčšinou v slovenskom jazyku, je možné v predkladanom oponentskom posudku skonštatovať nasledovné:

Čistá vedecká matéria prepracovanej monografie /vydanej opätovne v známej slovenskej s.r.o. s názvom „EURO-PROFI“, je oproti pôvodným 60 stranám formátu A4 rozšírená na neuveriteľných 90 strán formátu A4. Autorka si tak vylepšila rozsah svojej preskúmvanej vedeckej matérie o 30 strán formátu A4. Anglické summary habilitačnej práce naďalej ostáva v identickej podobe extrémne stručné, hlboko podpriemerné z hľadiska lingvistického i obsahového, približujúc tak /vrátane zoznamu použitej literatúry/ predkladanú habilitačnú prácu blízko k úrovni diplomovej práce.

Citacíny aparát ostáva mizerný, rozsah použitej literatúry je ešte horší. Pokiaľ ide o citácie, oponent skutočne s nechuťou musí skonštatovať, že uvedený aparát nedosahuje úroveň dobrých diplomových prác študentov Fakulty práva Paneurópskej vysokej školy. Nasledovné štatistické údaje v tomto prípade nie je možné vynechať:

Z rozsahu približne 85 strán autorkinej práce /formát A4/, čo tvorí s výnimkou 5 strán celý rozsah práce habilitantky, na 63 // stranách habilitantka uvádza jednu citáciu, maximálne dve citácie, na mnohých stranách nie sú uvedené žiadne citácie. Z uvedeného jasne vyplýva, že autorka so žiadnym akceptovateľným diapazónom relevantnej odbornej literatúry, ktorý sa od habilitanta vyžaduje, nepracovala, v dôsledku čoho ani nemohla žiadnym spôsobom relevantnú odbornú literatúru citovať.

Riedky zoznam použitej literatúry v rozsahu 36 prameňov habilitantka rozšírila o 10 prameňov. Trochu štatistických údajov opäť nezaškodí: z uvedených 46 prameňov je možné zaradiť do kategórie medzinárodného práva len 9, pričom 4 až 5 z uvedených 9 prameňov sú jednoznačne staršie učebnice, používané pri výučbe medzinárodného práva na právnických fakultách na Slovensku a v ČR. Uvedený postup je akceptovateľný pri študentovi právnickej fakulty, rozhodne nie však pri habilitantovi.

Rovnako neprimeraný a pri habilitantovi v odbore medzinárodné právo i úplne nepochopiteľný je rozsah použitých učebníc skutočne rôzneho druhu a kvality z odboru ústavné právo. Pokiaľ ide o použitie len 9 cudzojazyčných prameňov, relevantných v oblasti medzinárodného práva /znova štandard diplomovej práce/, habilitantka si opäť dáva mat. Použité cudzojazyčné pramene sú totiž šesť až štrnásť rokov staré, z pohľadu dynamického vývoja medzinárodného práva do určitej miery predpotopné. Okrem toho, cudzojazyčné pramene habilitantka v celej práci citovala približne len 7-8krát.

Základné známe vedecké monografie medzinárodného práva od autorov ako napr. Brownlie, či Merrills, alebo Sands habilitantka pri vypracovaní svojej habilitačnej práce opäť neobjavila, a uvedené pripomienku oponenta /ako v podstate aj ostatné všetky pripomienky oponenta/ jednoducho ignorovala.

V zozname literatúry opätovne chýbajú kompletne informácie, uchádzačka neuvádza ani ISBN, počty strán použitých knižných prameňov sú uvedené sporadicky a mimoriadne lajdácky. Formálna úprava práce je nedostatočná, dlhé jednoliate odseky striedajú mimoriadne krátke odseky, samozrejme s apropríatnymi medzerami, vyrábajúcimi neexistujúci obsah práce. Dlhý zoznam dohovorov, umiestnených na konci práce je zbytočný, a ak mal aj so zoznamom judikátov chatrný výber vedeckej podpornej spisby dojem z práce zlepšiť, veľmi presvedčivo nepôsobí.

Pokiaľ ide o zhodnotenie celej matérie, analyzovanej v práci habilitantky, je nutné si uvedomiť, že predkladaná práca patri do vedného odboru medzinárodné právo. Pri analyzovaní problematiky občianstva EÚ tak mala habilitantka jednoznačne vychádzať z medzinárodného práva, a so spätnou väzbou v zovšeobecnení skončiť opäť v práve medzinárodnom. Práca si priam vyžadovala hodnotnú komparáciu z medzinárodnoprávneho hľadiska napr. vo vzťahu k štátom, ktoré nie sú členskými štátmi EÚ.

Uvedený postup je v súčasnosti v právnej vede paralelne typický v oblasti FDI v EÚ vo vzťahu tretím štátom, keďže v súčasnosti už FDI protection v EÚ je súčasťou výlučnej právomoci EÚ, čo vyvoláva zjavný konflikt medzi právom EÚ a medzinárodným právom, určité „občerstvenie“ potvrdenia významu NT, MFN a FET, nehovoriac o nutnom prijatí tzv. „grandfathering rule,“ ktorým sú určené prechodné opatrenia, vzťahujúce sa na BITs členských štátov EÚ a tretích štátov.

Medzinárodnému právu však habilitantka venovala len krátku I. a II. kapitolu práce. Výpočet relevantných medzinárodných dohovorov je rovnako popisný ako v prvej verzii práce, použitie relevantnej literatúry sa nevhodne obmedzuje len na učebnice domácich a českých autorov. Opisy a popisy dohovorov a protokolov pôsobia laicky, ich hodnota spočíva v ich preklade. Školácky spracovaný „Nottebohm case“ ostáva v rovnakej podobe ako v prvej verzii práce, lingvisticky neobratný, ako aj odborne nezvládnutý v dôsledku dôsledného ignorovania akejkoľvek relevantnej odbornej literatúry.

Situáciu veľmi nezachraňujú ani tri stručné briefingy judikatúry, opäť bez akejkoľvek pridanej hodnoty okrem ich prekladu, keďže relevantný vedecký knižný substrát opäť absentuje. Vrchol autorkinej tvorivosti predstavuje použitie starej učebnice MPV od autorov Poredoš a Vršanský z r.2003. Charakteristika Európskeho dohovoru o občianstve ostáva naďalej triviálna, autorka pridala len vlastný opis – preklad dohovoru, jedno uznesenie Ústavného súdu SR a výťahy z dvoch webstránok.

Z hľadiska medzinárodného práva je ťažisková kapitola IV, v ktorej habilitantka spracovávala ústrednú tému habilitačnej práce. Medzinárodné právo však obchádza a kľúčovým medzinárodnoprávnym

inštitútom diplomatickej ochrany a konzulárnej ochrany venuje opäť len jednu dvojstranu, s klasickým učebnicovým charakterom a úplnou absenciou relevantnej vedeckej zahraničnej spisby, čo je vzhľadom na dôležitosť uvedených inštitútov impertinencia ad absurdum.

Jedna strana je ešte doplnená pri jednoduchom opise článku 46 Charty základných práv EÚ a práva občanov EÚ, a ako to už je u habilitantky v habilitačnej práci zaužívaným pravidlom, opäť bez použitia akejkoľvek relevantnej odbornej literatúry. Zato však v IV. kapitole autorkinej práce objavujeme z hľadiska medzinárodného práva veľmi „užitočný“ popis aktívneho a pasívneho volebného práva, ako aj jednoduchý popis aktívneho a pasívneho volebného práva do Európskeho parlamentu.

Taktiež sa môžeme vzdelat' v oblasti volieb v ČR a v SR, pričom po určite v rámci medzinárodného práva relevantnom popise petičného práva – ako inak, k Európskemu parlamentu a základných informáciách o Európskom ombudsmanovi sa po prostoduchom opise a popise niekoľkých článkov Charty základných práv EÚ dozvieme AKO VOLIA OBČANIA DO ORGÁNOV SAMOSPRÁVY OBCÍ V BRATISLAVE A V KOŠICIACH. // Pezinok chýba.

Po stručnej V. kapitole práce so značne únavným prepisom jedného komuniké a rovnako únavným rôznym rozprávaním habilitantky o volebnom práve sa dostávame k vedeckému záveru predkladanej habilitačnej práce. Oproti pôvodnej verzii v rozsahu jednej strany formátu A 4 bol rozšírený až na 3 strany formátu A4, pričom vedecky ho určite vyzdvihli jedna dobrá učebnica a dva staré články z r.2001.

Záver:

Predložená habilitačná práca opätovne **n e z o d p o v e d á** kritériám kladeným na habilitačné práce v odbore právnych vied vo všeobecnosti, a vo vednom odbore medzinárodného práva obzvlášť. Neprináša žiadne nové poznatky v oblasti medzinárodného práva a nepredstavuje žiaden seriózný príspevok k rozvoju teórie medzinárodného práva v Slovenskej republike. Nepovažujem ju za dostatočný podklad pre obhajobu a z vyššie uvedených dôvodov ju **n e o d p o r ú č a m** pripustiť k obhajobe a súčasne **n e o d p o r ú č a m** uchádzačke udeliť vedecko-pedagogický titul docentka v odbore medzinárodné právo.

V Bratislave, 16. októbra 2013.

Doc. JUDr. Katarína Chovancová, PhD., LL.M.
o p o n e n t

Posudok oponenta
na habilitačnú prácu JUDr. PhDr. Lucie Mokrej, PhD.:
„Občianstvo Európskej únie – základné subjektívne verejné právo“

Problematiku štátneho občianstva možno zaradiť medzi jednu z tradičných matérií medzinárodného práva a v posledných rokoch sa navyše stala aj neoddeliteľnou súčasťou práva Európskej únie (európskeho práva). Keďže inštitút štátneho občianstva vypovedá o vzťahu štátu a jednotlivca a v tomto zmysle sa spája bezprostredne s problematikou ľudských práv, patrí medzi tie inštitúty, ktorých dynamika a variabilnosť majú priam charakter permanentnosti. Z tohto pohľadu možno výber témy habilitačnej práce považovať za pozitívny počin autorky o to viac, že ňou zvolená téma je v slovenskej právnickej spisbe spracovaná skôr okrajovo a parciálne, než v komplexnej podobe.

Autorka rozdelila prácu do piatich kapitol, ktoré sú v postupnosti venované charakteristike inštitútu štátneho občianstva v medzinárodnom práve, vrátane vymedzenia jeho pojmu a historického vývoja (I.kapitola), právnej úprave štátneho občianstva normami medzinárodného práva (medzinárodné dohovory upravujúce štátne občianstvo) s osobitným zameraním na spôsoby nadobúdania a straty štátneho občianstva (II.kapitola), formálnym a materiálnym základom občianstva Európskej únie (III.kapitola), občianstvu Európskej únie s akcentom na jeho obsah vo vzťahu k právam občanov (jednotlivcov), ktoré sa od neho odvádzajú (IV.kapitola) a praktickým súvislostiam implementácie občianstva Európskej únie (V.kapitola).

Zvolenú štruktúru možno v zásade akceptovať, keďže autorke umožnila obsahovo naplniť ňou stanovený cieľ práce. Zároveň však nemožno prehliadnuť fakt, že obsahové zameranie niektorých kapitol nie celkom korešponduje s ich názvom, resp. názvom práce. Na mysli mám tretiu kapitolu, v rámci ktorej sa žiadalo, aby habilitantka zreteľne a jednoznačnejšie prepojila obsah s jej názvom a následne obsahom štvrtej kapitoly. Rovnako, vzhľadom na názov práce, by bolo prospešné viac pozornosti venovať vo štvrtej kapitole teoretickým východiskám štátneho občianstva Európskej únie a zvýrazniť jeho špecifiká vo vzťahu ku klasickému ponímaniu štátneho občianstva z pozície teórie štátu a práva, ústavného práva, ale aj medzinárodného práva.

Obsah práce habilitantka vníma v rovine troch základných problematických okruhov, ktoré – ako sama správne poznamenáva – vedú na jednej strane k nenaplneniu medzinárodnoprávných záväzkov suverénnych štátov k medzinárodným zmluvám, ako aj k porušovaniu ľudských práv jednotlivcov.

Za tieto problémové okruhy považuje:

- existenciu osôb bez štátnej príslušnosti a právnu ochranu ich práv,
- existenciu osôb s viacnásobným štátnym občianstvom a konflikt právnych poriadkov krajín z hľadiska medzinárodného práva,
- existenciu občianstva Európskej únie ako nadnárodného občianstva a aplikačné problémy s ním spojené.

Posledne menovanému problémovému okruhu venuje autorka rozsahovo i obsahovo najväčšiu pozornosť.

Každý z uvedených okruhov habilitantka analyzuje z hľadiska jeho teoretických východísk (nie však rovnako precíznym spôsobom), súčasnej úpravy v medzinárodnom práve (európskom práve), resp. z hľadiska právnej úpravy vo vybraných štátoch, osobitne v Slovenskej republike a zároveň svoje analytické skúmanie dopĺňa celým radom rozhodnutí Európskeho súdneho dvora a Európskeho súdu pre ľudské práva. V piatej kapitole sumarizuje najčastejšie problémy, ktoré sa v krajinách Európskej únie vyskytujú v aplikačnej (realizačnej) rovine v súvislosti s uplatňovaním práv viažúcich sa na občianstvo EÚ.

Takto koncipovaný obsah práce potvrdzuje dobrú orientáciu habilitantky v spracovávanej problematike, jej schopnosť všímať si detaily právnej úpravy, ale zároveň analyzovať veci vo vzájomných súvislostiach, ako aj snahu identifikovať existujúce problémy a naznačiť možnosť ich riešenia, aj keď nie vždy dotiahnutú do požadovanej realizačnej podoby.

V naznačenom zmysle si zasluhujú pozornosť stanoviská a návrhy, resp. odporúčania autorky obsiahnuté v závere práce. Ťažko odhadnúť, ktoré z nich a do akej miery (a či vôbec) nájdu odozvu v právnej teórii, či legislatívnej praxi, každopádne mnohé z nich možno považovať ako vklad habilitantky do vedeckej diskusie, resp. teoreticko-právnej rozpravy dotýkajúcej sa problematiky štátneho občianstva všeobecne a občianstva EÚ zvlášť. Súhlasím s názorom autorky, že v záujme zefektívnenia právnej a faktickej ochrany ľudských práv v Európskej únii je nutné súčasný systém evaluovať, bolo by však žiadúce, keby bližšie objasnila v čom ňou spomínaná evaluácia má spočívať a aký mechanizmus je nutné vytvoriť, aby priniesla reálne výsledky? Rovnako súhlasne vnímam potrebu vyvodzovania prísnejšie zodpovednosti voči členským štátom EÚ, ktoré porušujú alebo chybné aplikujú existujúce normy, znovu však vyvstáva otázka, aký obsah má mať uvedená zodpovednosť a hlavne aké sankcie by mohli zabezpečiť jej vynutiteľnosť? Naopak výhrady mám voči konštatovaniu autorky (s.189) o tom, že súčasná slovenská právna úprava straty štátneho občianstva je diskriminujúca a „s vysokou pravdepodobnosťou je v rozpore s Ústavou SR“. Mám za to, že takéto vyjadrenia patria do politického, či novinárskeho slovníka a nie do vedeckej práce, v ktorej je potrebné zachovať odstup od témy signalizujúci objektivitu.

Autorka využívala pri tvorbe práce predovšetkým metódu analýzy, komparácie a syntézy. Využitie všetkých troch metód v zásade zodpovedá požiadavkám monografickej práce majúcej ambíciu byť habilitovateľnou aj keď autorka miestami analýzu stotožňuje s výkladom a uplatneniu komparácie občas chýbajú hlbšie historické súvislosti. Pozitívne možno hodnotiť aj rozsah použitej literatúry, vrátane právnych predpisov a množstva judikátov. Azda okruh monografických prác

a odborných článkov mohol byť širší, vo vzťahu k domácej, ale hlavne zahraničnej literatúre.

Záver

Posudzovaná habilitačná práca napriek vysloveným pripomienkam - ktoré by mali autorke poslúžiť ako odporúčania do ďalšej vedeckej práce - spĺňa formálne i obsahové kritériá kladené na tento druh prác, mám za to, že je spôsobilá byť súčasťou habilitačného konania JUDr. PhDr. Lucie Mokrej, PhD.

prof. JUDr. Igor Palúš, CSc.

Košice, 04. 09. 2013